

copa***cogeca**
european farmers   european agri-cooperatives

Promowanie pozycjonowania rolników i spółdzielni w łańcuchu dostaw żywności

■ Tło

Ramy ogólne

- Łańcuch dostaw żywności był w centrum zainteresowania w ciągu kilku ostatnich lat. Wzrosty cen na początku 2008, a następnie spadki w 2009 spowodowały, że wahania cen płaconych rolnikom stały się głównym tematem w UE.
- W związku z tym na politycznym poziomie UE poświęcono tym kwestiom wiele uwagi. Komunikat Komisji „Ceny żywności w Europie”, pisemna deklaracja PE¹ „badanie i zapobieganie nadużywaniu siły przez duże supermarkety w UE”, rekomendacje Grupy Wysokiego Szczebla do spraw Konkurencyjności Łańcucha Rolno-Spożywczego, raport PE „Ceny żywności w Europie”, ostatni Komunikat Komisji „Lepsze funkcjonowanie łańcucha dostaw żywności w Europie” oraz wnioski prezencji hiszpańskiej w sprawie Komunikatu Komisji „Lepsze funkcjonowanie łańcucha dostaw żywności w Europie”.

Działania Copa-Cogeca

- W kwietniu 2007 Komitety Copa – Cogeca plan działań: Przywrócenie równowagi sił w łańcuchu żywnościowym, jako wynik wewnętrznych dyskusji nad sytuacją rynkową. Dokument ten nadal stanowi ramy dla stanowiska politycznego i działań europejskich rolników i spółdzielni.
- Opinia Komitetów Copa została wyjaśniona podczas seminarium „Przywracanie równowagi w łańcuchu żywnościowym” już w maju 2007. Uczestnicy tego seminarium, rolnicy, przywódcy spółdzielni i przedstawiciele producentów żywności i napojów oraz detaliści mówili, że należy rozwijać zróżnicowanie produktów oraz redukować koszty poprzez zwiększanie rozmiarów holdingów, a także inwestycje w łańcuch dostaw poprzez strategie marketingowe.
- Komunikat Komisji w sprawie cen żywności w Europie, a zwłaszcza raport Parlamentu Europejskiego sporządzony przez posła Batzeli przyczyniły się do nakreślenia rekomendacji Grupy Wysokiego Szczebla ds. Konkurencji i Przemysłu Rolno-Spożywczego. Przedstawiciele Komitetów Copa – Cogeca mieli wpływ na kluczowe rekomendacje dotyczące funkcjonowania łańcucha żywnościowego.
- Ponadto, niektóre wydarzenia sektorowe w 2009 roku (np. mleko, zboża, oliwa z oliwek) doprowadziły do intensyfikacji debaty w ramach dyskusji o WPR po 2013 roku.

1 - pisemna deklaracja zainicjowana przez posłów PE: Caroline Lucas, Gyula Hegyi, Janusz Wojciechowski, Harlem Désir i Hélène Flautre.

Waga łańcucha żywnościowego

- Łańcuch dostaw żywności, rolnictwo, przemysł rolno-spożywczy i dystrybucja stanowią ponad 5% wartości dodanej wytwarzanej w Europie i zapewniają 7% miejsc pracy². Ponadto, sektory rolnictwa i przemysłu spożywczego mają wartość 1400 miliardów euro rocznie. Jest to więcej niż jakikolwiek inny sektor produkcyjny w UE.
- W kontekście dyskusji na temat konkurencyjności sektora, jakiegokolwiek zakłócenia działania łańcucha dostaw żywności mogą mieć poważne skutki ekonomiczne i społeczne dla rolników, spółdzielni i terenów wiejskich.
- Wahania cen w ciągu ostatnich lat, zarówno tych płaconych rolnikom, jak i tych płaconych przez konsumentów, dobitnie pokazały brak równowagi w łańcuchu. Stanowi to poważne zagrożenie dla trwałości sektora, zwłaszcza w rolnictwie.
- Od roku 1996 średnie ceny żywności rosły o 3,3% rocznie, koszty produkcji o 3,6%, ale ceny płacone rolnikom za ich produkty tylko o 2,1%. Ta rosnąca przepaść dobitnie świadczy o tym, że łańcuch żywnościowy nie działa prawidłowo.
- Konsument w UE wydaje obecnie 13% budżetu domowego na żywność, a na początku lat 80. było to 30%.
- Jednak sektor rolno-spożywczy nadal dostarcza konsumentom produkty wysokiej jakości, respektujące restrykcyjne normy, po konkurencyjnych cenach, zgodnie z celami WPR.

■ Działanie łańcucha żywnościowego: główne problemy do rozwiązania

Brak równowagi sił w łańcuchu żywnościowym

- Jest to najbardziej oczywisty aspekt, który wymaga interwencji w łańcuchu dostaw żywności. Różnica możliwości ekonomicznych pomiędzy rolnikami i detalistami uwiadamia, że równowaga jest zachwiana w stronę końcowych ogniw łańcucha.
- Głównymi przyczynami tego zachwiania są wzmożona globalizacja i koncentracja, zwłaszcza w sektorze detalicznym. Doprowadziło to do obecnej sytuacji, w której niewielu detalistów jest partnerami handlowymi 13,4 milionów rolników i 310 tysięcy przedsiębiorstw sektora żywności w UE.
- Głównym skutkiem tego braku równowagi jest bardzo silna presja na obniżanie cen płaconych rolnikom. Rolnicy nie są w stanie samodzielnie pokryć kosztów produkcji ani nie mają pieniędzy na inwestycje, co prowadzi do zaniechania działalności oraz dużych opóźnień w inwestycjach i innowacjach. Ostatnie dane Eurostatu dotyczące dochodów rolników za rok 2009 wykazują spadek o 11,6% na poziomie UE.

² - COM(2009)591 "Lepsze funkcjonowanie łańcucha dostaw żywności w Europie".

Niesprawiedliwe praktyki oraz nadużycia w handlu i umowach, rynek wewnętrzny i polityka konkurencji

- Wykorzystanie siły rynkowej w transakcjach handlowych w łańcuchu żywnościowym prowadzi w końcu do pojawienia się nieuczciwych praktyk. Brak równowagi sił pomiędzy sektorami w łańcuchu może doprowadzić do praktyki nierównego traktowania kupujących i sprzedawców.
- Nierównowaga rynkowa powoduje pojawienie się nieuczciwych praktyk, które mogą prowadzić do nadużyć w razie zachwiania konkurencji. Jest to szkodliwe dla funkcjonowania rynku wewnętrznego i nie może być tolerowane.
- Takie praktyki mają duży wpływ ekonomiczny, a ich koszty, tylko dla spóźnionych zapłat stanowią 23,6 miliarda euro rocznie, według badań Komisji.
- Nieodłączne cechy rolnictwa, a w szczególności produkty łatwe do psucia są szczególnie narażone na takie działania. Na przykład, warzywa i owoce są sprzedawane szybko w supermarketach, ale producenci otrzymują zapłatę dopiero po kilku miesiącach. Oznacza to, że dochody ze sprzedaży pozostają w rękach jednego operatora przez długi czas i zyskuje on dzięki temu kapitał.
- Uważamy, że aby załagodzić ten problem, bardzo ważne jest istnienie sprawiedliwych umów pomiędzy partnerami handlowymi. Ponadto, umowy powinny być pisemne, a wszystkie zapisy sprawdzone pod względem uczciwości i legalności.

- W związku z tym, wiele częstych praktyk, takich jak opłaty posprzedażne, nadmierne upusty i sprzedaż poniżej kosztów (między innymi) muszą zostać zabronione, a zakaz ten ściśle przestrzegany.
- Spóźnienia w płatnościach w transakcjach handlowych, zwłaszcza dla produktów łatwo psujących się powinny być niedozwolone.

■ Potrzebne działania

Promocja organizacji ekonomicznej rolników

- Ogromna różnica w liczbach i sile ekonomicznej pomiędzy rolnikami i detalistami jest dowodem na brak równowagi w łańcuchu dostaw żywności. Aby zrównoważyć te liczby, trzeba promować rozwój ekonomicznych organizacji rolników. Spółdzielnie odgrywają główną rolę w tym procesie poprzez zwiększanie wpływu i siły negocjacyjnej.
- Rolnicy muszą patrzeć w przyszłość i lepiej szacować popyt oraz wykorzystywać posiadane i kierowane przez siebie firmy, wśród których dominują spółdzielnie, do rozwoju zintegrowanych łańcuchów dostaw. Łańcuchy te wymieniają informacje o kosztach, popycie i jakości z różnymi partnerami w łańcuchu, co poprawia wydajność i zrozumienie żądań regulacji, a tym samym - jakość negocjacji cenowych.

- Rolnicy oraz firmy przez nich posiadane i kierowane muszą różnicować swoje produkty, inwestować w nowe produkty o dużej wartości dodanej i promować popyt na produkty wysokiej jakości. Większa wartość dodana może również być wytwarzana dzięki produktom o szczególnych cechach zgodnych z unijną polityką żywnościową. W tym kontekście ewolucja prywatnych marek posiadanych przez detalistów zasługuje na ocenę wpływu ekonomicznego i dalsze działania.
- W tym celu konieczna jest promocja koncentracji zarówno dla popytu na środki produkcji, jak i dla dostaw produktów rolnych. Przyczyni się to również do zrównoważenia sił pomiędzy sektorami upstream i downstream.
- Konieczne jest również ułatwianie, kiedy to możliwe, fuzji organizacji ekonomicznych rolników (wśród których dominującą formą są spółdzielnie), tak aby mogły one polepszyć swoją pozycję rynkową na prawdziwym unijnym jednolitym rynku. Przyczyni się to do zwiększenia koncentracji podaży w sektorze rolnym i zwiększenia jego siły przetargowej. W związku z tym należałoby rozważyć możliwy wyjątek od kryteriów dla MŚP³ dla ekonomicznych organizacji rolników, gdyż są one zbiorem mikroprzedsiębiorstw - gospodarstw ich członków.
- Nie tylko ułatwi się w ten sposób dostęp do rynku producentom, ale przyczyni się to również do zdobycia i utrzymania lepszej pozycji w łańcuchu. Skutkiem będzie więc bardziej przejrzyste działania łańcucha dostaw żywności.

Prawo o konkurencji

- Trzeba stale monitorować działanie łańcucha dostaw żywności oraz, w razie konieczności, zmieniać, uaktualniać i opracowywać przepisy. Ważne są w tym kontekście przepisy dotyczące funkcjonowania jednolitego rynku i konkurencji.
- W szczególności, w kwestii przepisów o konkurencji, konieczna jest ponowna ocena, czy i na jakich warunkach sektor rolny może być wyłączony z obowiązywania prawa o konkurencji. Ta kwestia jest obecnie omawiana przez grupę roboczą Kwestie podatkowe i prawne.
- Konieczne jest ukierunkowane wsparcie dla organizacji producentów, aby mogły one:
  - a. zapewnić planowanie produkcji i jej dostosowanie do popytu w kwestii ilości i jakości,
  - b. koncentrować podaż i wprowadzać na rynek produkty swoich członków,
  - c. optymalizować koszty produkcji i stabilizować ceny producenckie

Musi to być w zgodzie z niezbędnymi wyjątkami od tej polityki.

- Konieczne będzie również koordynowanie i harmonizacja na poziomie UE strategii i działań krajowych władz ds. konkurencji, zwłaszcza przy zwalczaniu nadużyć w handlu i w kwestii fuzji spółdzielni.

3 - Rekomendacja Komisji 2003/61/CE.

Regulacja wobec samoregulacji

- Komitety Copa i Cogeca uważają, że stosowanie tylko przepisów prawa nie jest rozwiązaniem na problemy łańcucha żywnościowego. Działania powinny opierać się na ramach prawnych, które umożliwią zawieranie dobrowolnych umów samoregulacyjnych.
- Komitety Copa i Cogeca muszą przyjąć aktywną i wiodącą rolę w opracowywaniu dobrych praktyk rynkowych w oparciu o doświadczenia państw członkowskich, zważywszy na rosnące wymagania konsumentów. Jest to zgodnie z rekomendacją 15 GWSz ds. konkurencji sektora rolno-spożywczego, która wezwała do przyjęcia unijnego kodeksu postępowania.
- Komitety Copa i Cogeca powinny promować dobre praktyki i/lub kodeksy postępowania w porozumieniu z innymi (chętными) europejskimi partnerami, zawsze przy udziale przedstawicieli konsumentów, przy najlepszym wykorzystaniu istniejących zbieżności.
- Samoregulacja (porozumienia dobrowolne) powinna być wspierana przez zestaw głównych zasad lub „Zbiór zasad”, który będzie podstawą negocjacji i transakcji⁴.
- Należy opracować europejską kampanię informacyjną dla rolników o ich prawach kontraktowych oraz o najczęstszych nielegalnych, nieuczciwych praktykach i nadużyciach w umowach i w handlu.
- To zadanie będzie jeszcze trudniejsze w przyszłości, jako że łańcuch żywnościowy staje się coraz bardziej złożony, a czynniki żywieniowe, środowiskowe i inne stają się coraz ważniejsze.

- W kwestii przepisów należy zwrócić szczególną uwagę na rewizję dyrektywy w sprawie walki z opóźnieniami w płatnościach w transakcjach handlowych. Oprócz tego należy utworzyć publiczną listę (rejestr) służącą do raportowania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych, co przyczyniłoby się do przejrzystości w działaniu łańcucha dostaw żywności.

Utworzenie “Europejskiej Agencji ds. Handlu Żywnością”

- Jak już postulowano w planie działań z 2007 roku “Przywracanie równowagi sił w łańcuchu żywnościowym”, Komitety Copa i Cogeca proponują utworzenie niezależnej “Europejskiej Agencji ds. Handlu Żywnością”, której misją byłoby zapewnienie niezależnego doradztwa w kwestiach dotyczących łańcucha żywnościowego i budowanie bardziej przejrzystych i uczciwych praktyk w tym łańcuchu.
- Agencja powinna między innymi:
  - a. monitorować ceny w łańcuchu żywnościowym,
  - b. monitorować ceny w niektórych wrażliwych sektorach (np. produktów łatwo psujących się),
  - c. monitorować dynamikę handlu detalicznego i udział w rynku w granicach UE.

⁴ Szczegóły znajdują się w “Planie działań: przywracanie równowagi sił w łańcuchu żywnościowym” [PR(07)75F1]

- Agencja współpracowałaby z odpowiednimi władzami ds. handlu i konkurencji w państwach członkowskich w ramach Europejskiej Sieci ds. Konkurencji (European Competition Network - ECN).

Utworzenie stanowiska europejskiego rzecznika praw

- Rzecznik praw w handlu żywnością na poziomie europejskim, który rozstrzygałby spory, podobnie jak dzieje się to w państwach członkowskich, byłby ważną częścią struktury Agencji.
- to ważne stanowisko jest kluczowe do zapewnienia skutecznego działania samoregulacji, np. kodeksów postępowania, dobrych praktyk itd.
- Stosowanie umów lub innych dobrowolnych porozumień w razie sporu jest bardzo ważne i dlatego stanowisko rzecznika jest tak kluczowe.

Grupa Wysokiego szczebla ds. Konkurencji w Przemśle Rolno-Spożywczym

---

- W tym kontekście bardzo ważną okazuje się praca Grupy Wysokiego Szczebla, która nie tylko przyjęła zestaw rekomendacji, ale również opracowała plan ich wdrożenia dla instytucji europejskich i publicznych oraz partnerów w łańcuchu żywnościowym.
- Utrzymanie tej Grupy zapewni stałe forum do dyskusji nad kwestiami dotyczącymi łańcucha żywnościowego we wszystkich instytucjach UE i wśród partnerów.
- Należy omówić kwestię marek prywatnych (posiadanych przez detalistów) na poziomie UE w kontekście konkurencji w sektorze rolno-spożywczym. Badania krajowe (np. włoskie) wykazały stały wzrost udziału w rynku dla marek prywatnych na szkodę marek producentów/przemysłu rolno-spożywczego.

LE COPA ET LA COGECA :

LA VOIX DES AGRICULTEURS ET DES COOPERATIVES AGRICOLES DE L'UE

Le **Copa-Cogeca** est la voix unie des agriculteurs et de leurs coopératives dans l'Union européenne. Ensemble, les deux organisations œuvrent pour une agriculture européenne durable, innovante et compétitive, qui puisse garantir la sécurité de l'approvisionnement alimentaire aux 500 millions de citoyens européens. Le Copa représente plus de 13 millions d'agriculteurs et leurs familles, tandis que la Cogeca représente les intérêts de 38 000 coopératives agricoles. Elles comptent au total 77 organisations membres issues des différents Etats membres de l'UE.

copa*cogeca
european farmers   european agri-cooperatives

61, Rue de Trèves
B - 1040 Bruxelles

Telephone 00 32 (0) 2 287 27 11
Telefax   00 32 (0) 2 287 27 00

www.copa-cogeca.eu

FC(10)902